

EDITORIAL

Vivim temps difícils. La història viu temps difícils mentre es produeix la caiguda de múltiples murs ideològics i es destrueixen, ràpidament, els grans models referencials que han legitimat el nostre exercici d'historiadors alhora que ens han proporcionat cobertura de protecció per a seguir endavant. El model *Annales*, erosionat per les primeres crítiques de Fontana i Genovese (1974 i 1979), busca alternatives de supervivència en la definitiva negació del pare Braudel i la renúncia a les antigues conceptualitzacions estructuralistes. Ja no hi ha "noves històries" que treure's del barret. Aquella *nouvelle histoire* de 1978 ha envellit prematurament i els historiadors de la quarta generació *annaliste* procuren recollir les engrunes del formatge de la història intentant recuperar els perduts signes d'identitat, segons el diagnòstic de Dosse.

El marxisme, fonament ideològic d'algunes de les crítiques que es feren a *Annales*, està patint un procés de demolició, en molts casos promogut per conversos enfurismats, que ha obligat a la reconversió conceptual del materialisme històric de *doctrina* a *mètode* i de *mètode* a *tradició*, permetent revenjes del positivisme tradicional amb la substitució de la història-missatge per la història-relat, la qual cosa ja el lúcid L. Stone preveïé el 1979.

En la fugida del compromís transcendent, els historiadors semblen haver trobat refugi dins la placidesa segura de la realitat nacional. El que passa és que no s'ha trobat un discurs legitimador de major abast que el simplement fugitiu, i els corcs han fet també destrosses en la conceptualització del fet nacional, que de substrat polític ha esdevingut fenomen cultural, i aquest, al seu torn, està éssent convertit en part de l'imaginari ("invenció interessada" de Kedourie, comunitat imaginada d'Anderson, emoció sentimental de Gasteny).

L'anomenada postmodernitat, tot i no saber molt bé encara què és (potser només ho sap a Espanya Antonio Morales), sí sembla tenir

clar un principi bàsic: el deconstruccionisme. De què? De qualsevol tentació de certesa o seguretat. L'impacte de la crítica de textos de Derrida en la història intel·lectual, homologable al nihilisme nietzscheà a la filosofia, ha condemnat els historiadors a un solipsisme radical en el que només compta l'egoisme individual que sacrifica tota legitimació ètica davant l'estètica del "pensament dèbil" (Vattimo). Tota pretensió d'objectivitat es converteix en una il·lusió. De la fe en el nombre del quantitativisme s'ha passat a la sublimació del subjecte individual minimitzant el problema de la representativitat estadística en benefici de la significació aportada per aquest subjecte (de la fascinació per la *mostra* a la deducció pel *cas*).

El deconstruccionisme en l'àmbit de la història moderna no ha produït els esquinçaments de consciència del revisionisme aplicat al nazisme (polèmica Nolte-Habermas i llurs respectius seguidors), però està tenint el seu reflexe en el qüestionament dels grans conceptes històrics i els paradigmes funcionals d'aquesta història. Certament, el disseny curricular de la història econòmica general s'enfonsa per totes les seves parts. Els conceptes de prosperitat del segle XVI, crisi del segle XVII i nova expansió del segle XVIII poden considerar-se obsolets en relació directament proporcional al qüestionament de paradigmes mecanicistes com els malthusians i als estralls de la història local decidida a posar excepcions casuístiques on abans hi havia caràcters comuns. La història social està veient com s'enfonsa el vaixell meravellós del règim monàrquico-senyorial en la seva dual dimensió adjectiva. Per una banda, l'Estat, abans considerat com a omnipotent i omnipresent, està éssent devaluat políticament entre la selva de poders fàctics, centrals, locals o intermedis, però tampoc l'adjectiu "senyorial" avui mereix massa respecte, ni molt menys el seu antecessor, l'adjectiu "feudal." Es reconeix capacitat d'iniciativa al camperol més enllà de la seva suposada condició de subjecte pacient del sistema i, al mateix temps que es despenalitzava moralment als senyors, es busquen escenografies no tan sols rurals al senyoriu, subratllant la importància de les oligarquies urbanes, i s'estableixen nexes de col·laboració senyors-burguesos trencant l'antiga dicotomia *señorío-realengo*.

La batalla ideològica tinguda entre marxistes i antimarxistes als anys cinquanta i seixanta sembla decantar-se a favor d'aquests últims. El "regnat" de Furet entre els historiadors de la Revolució francesa és tot un símptoma. Avui el vell feudalisme sembla enterrat molt abans de la Revolució, la noblesa i la burgesia ja no són classes concurrents i el desfasament forces-relacions de producció, enfront de conceptes que han estat tan operatius com el de refeudalització o el de revolució burgesa, ja no es contempla en els estats de qüestió sobre las revoltes. Aquestes, com a fites del llarg procés de transició del feudalisme al

capitalisme, ja no són creïbles perquè el mateix model de la transició està en revisió absoluta. El concepte de classe social ha estat escombrat per la transcendència dels components subjectius (consciència, mentalitat, representació) i pel vendaval de l'interès obsessiu per les *relacions*. Enfront de les condicions objectives d'uns determinats signes d'identitat amb llurs suposades missions funcionals (el paradigma, per exemple, de la "crisi de la aristocràcia" de Stone o de la traïció de la burgesia de Braudel), avui només existeixen relacions en el marc del concepte de *sociabilitat* aportat per Agulhon. La casuística relacional substitueix a les tipologies-armari de l'antic estructuralisme. I dins aquesta febre relacional entren variables com l'amistat, el veïnat, l'edat, el sexe, la multiplicitat de categories sòcio-professionals, d'ocupació, fortuna, rang, i fins i tot la posició simbòlica... que, alhora, susciten vincles plurals i multiformes de patronatges i xarxes clientelars, les lògiques de comportament de les quals es consideren més antropològiques que pròpiament econòmiques (dels antics dictats de l'economia clàssica i marxista als models de Boserup, Sahlins i tants d'altres). La història de la família ha perdut la fixació residencial de la *household*, unitat de residència que es considera inherent a la família, i es projecta cap a un retorn als conceptes de Leplay i Weber de comunitat de valors morals.

Però aquest vendaval deconstruccionista té, ha de tenir, límits. En primer lloc, les relacions socials, siguin quines siguin, presuposen unes identitats prèvies. Els protagonistes socials (dels individus als grups més evolucionats) tenen uns signes d'identitat, que potser no puguin considerar-se com a propietats "estructurals" però sí com a "condicions objectives," que no sols es poden obviar sinó que l'historiador ha de definir i analitzar. La dinàmica relacional, per molt mòbil que sigui, indica el reconeixement d'uns subjectes agents, la identitat dels quals ha d'explorar-se. L'atenció obsessiva al món de la *representació*, dels processos d'*invenció* i *configuració mental*, no ens pot fer oblidar les condicions sempre objectives i racionalitzables que generen el procés de la construcció mental. Dit d'altra manera: l'imaginari o inconscient col·lectiu, sense qüestionar la legitimitat del seu estudi, es fonamenta sempre sobre bases objectives i racionals que l'historiador ha de començar per assumir, comprendre i explicar.

D'altra banda, tot i admetent que no es pot parlar de *lleis* i reconeixent que la complexitat de la societat no pot tancar-se en els marcs de sistemes orgànics o règims estructurals, és inqüestionable que són definibles uns criteris constants, unes lògiques de comportament, unes estratègies que, evidentment, comptaren amb menys opcions alternatives d'allò que alguns optimistes impenitents van atribuir a l'Antic Règim. Els marges de la llibertat individual o grupuscular no

foren tan flexibles, l'elasticitat no fou tanta com el voluntarisme liberal fa creure.

Per últim, no convé oblidar que dins el quadre de les relacions socials (solidaritats verticals, horitzontals i oblíquies) està, estigué sempre present el concepte d'explotació-repressió. Els poders oprimeixen sempre per paternalistes que siguin les disfresses que vesteixen. Quan tant es devalua l'impacte de l'Estat i l'explotació dels senyors, inevitablement això obliga a plantejar-se: contra qui lluitaren els diferents contestataris (rurals i urbans) de l'Antic Règim? Convertir les revoltes en nous *derrapages* d'elits i en cataclismes emocionals d'alguns descontrolats, en conjures d'intrigants frustrats per alguna causa que descabdellen batalles d'unes clienteles contra altres, suposa, a més d'un exercici de cinisme moral, una banalització reduccionista de la realitat històrica. El quadre de dominants-dominats està sempre present en la dialèctica de la pràctica social de l'Antic Règim i l'espòròdica incidència de l'*atzar* mai no ens pot eximir del compromís de desentranyar les claus de la *necessitat* històrica. En definitiva, seria convenient recordar aquell antic principi que tant s'oblida: el somni de la raó només produeix monstres. *Manuscrits* ha tingut, té i tindrà sempre aquest recordatori per senyera.